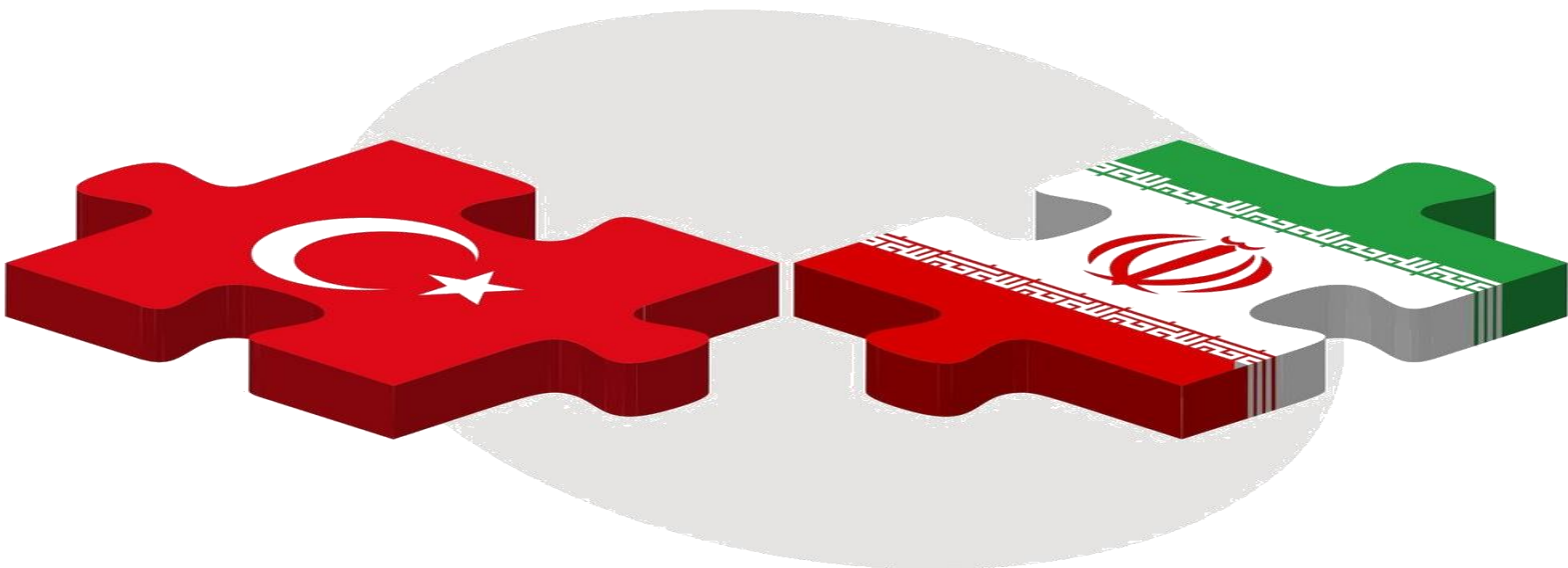

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

تجارت کالایی ایران با ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰

ارزش تجارت کالایی ایران با کشور ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰ حدود ۶۴۵ میلیون دلار بوده که نسبت به فصل نخست سال ۲۰۱۹، کاهش حدود ۷۰ درصدی را تجربه کرده است. از این میزان تجارت، حدود ۲۷۰ میلیون دلار مربوط به صادرات ایران به ترکیه و حدود ۳۷۶ میلیون دلار مربوط به واردات ایران از ترکیه بوده که هر دو نسبت به مدت مشابه سال قبل خود کاهش داشته‌اند. تراز تجاری ایران و ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰ به شدت کاهش یافته که علت اصلی آن کاهش ۹۹ درصدی صادرات کالاهای ذیل فصل ۲۷ (کالاهای نفتی) ایران به کشور ترکیه بوده است. گزارش حاضر ضمن مروری بر روند تجارت (صادرات و واردات) کالایی ایران به ترکیه به صورت فصلی و ماهانه تا پایان فصل نخست سال ۲۰۲۰، تغییر در صادرات و واردات کالاهای نفتی و غیرنفتی را نیز در فصل ابتدایی سال ۲۰۲۰ بررسی کرده و در انتها به معرفی اقلام عمده صادراتی و وارداتی ایران می‌پردازد.

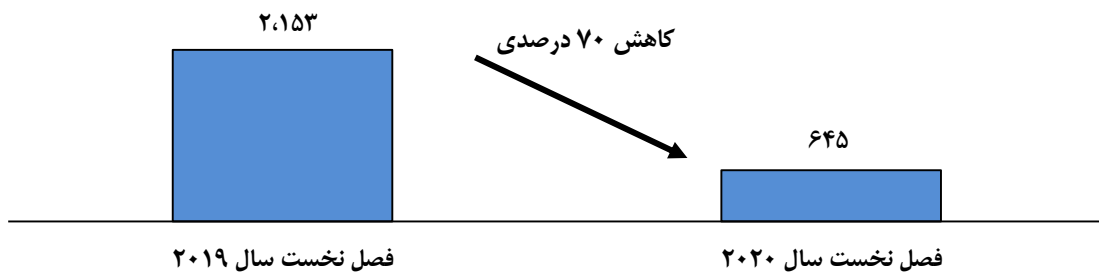
تهیه‌کننده: طاهره کریمی دستغالی

اردیبهشت ۱۳۹۹

تصویر کلی تجارت کالایی ایران و ترکیه

ایران و ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰ حدود ۶۴۵ میلیون دلار تجارت کالایی (صادرات و واردات) داشته‌اند که این میزان نسبت به فصل نخست سال ۲۰۱۹ با کاهش ۷۰ درصدی مواجه شده است (نمودار ۱). از رقم تجارت سه ماهه نخست سال ۲۰۲۰، حدود ۲۷۰ میلیون دلار مربوط به صادرات ایران به ترکیه و ۳۷۶ میلیون دلار مربوط به واردات ایران از ترکیه بوده که هر دو نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹، کاهش داشته‌اند.

نمودار ۱- تجارت کالایی ایران و ترکیه-میلیون دلار

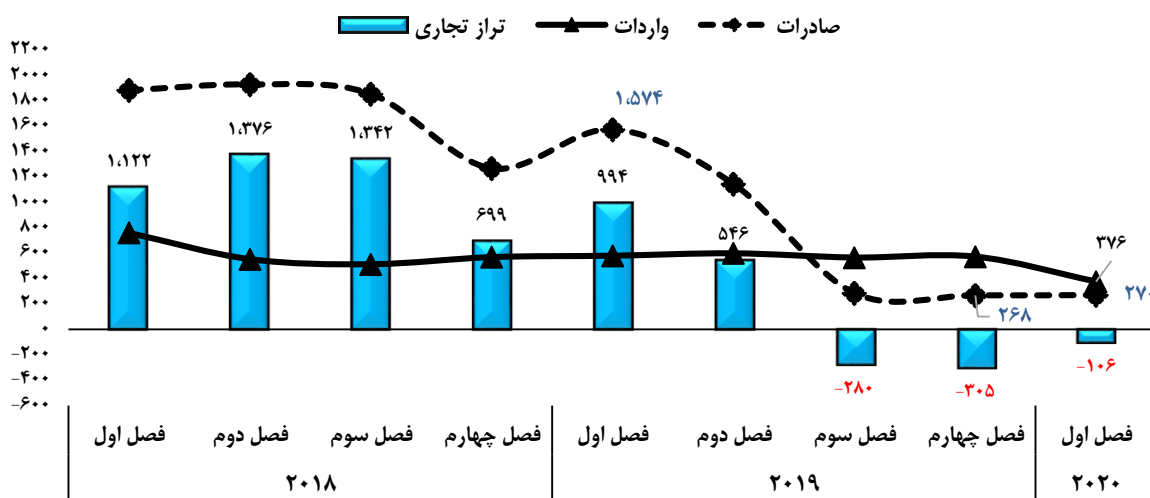

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

روند فصلی تجارت ایران و ترکیه

بررسی روند فصلی تجارت کالایی ایران و ترکیه از ابتدای سال ۲۰۱۸ نشان می‌دهد، صادرات ایران به ترکیه از فصل دوم سال ۲۰۱۹ روند کاهشی در پیش گرفته و در فصل پایانی سال ۲۰۱۹ به حدود ۲۶۸ میلیون دلار رسیده است. در فصل نخست سال ۲۰۲۰ صادرات ایران به ترکیه تغییر چندانی نداشته و تنها با ۰٫۸ درصد بهبود نسبت به فصل قبل، به حدود ۲۷۰ میلیون دلار رسیده است. واردات کالایی ایران از ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰ نسبت به فصل قبل آن با کاهش ۳۴ درصدی به ۳۷۶ میلیون دلار رسیده است (نمودار ۲).

نمودار ۲- روند فصلی تجارت کالایی ایران با ترکیه از ابتدای سال ۲۰۱۸-میلیون دلار

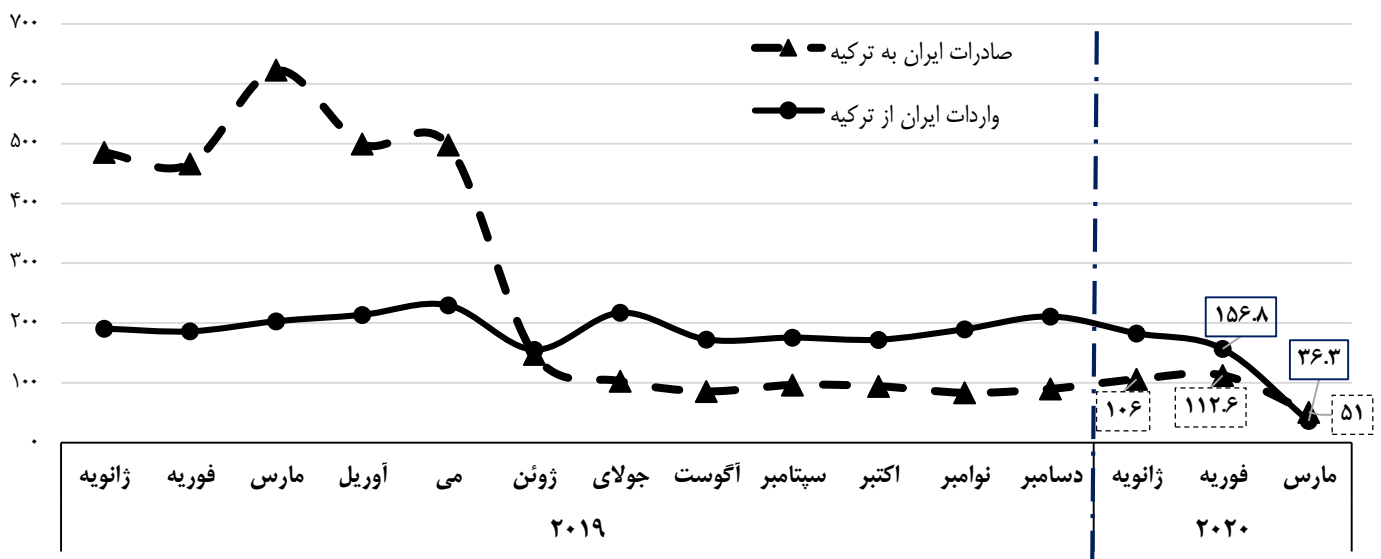

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

روند ماهانه تجارت ایران و ترکیه

بررسی روند ماهانه تجارت کالایی ایران و ترکیه نشان می‌دهد، صادرات ایران به ترکیه که از ابتدای سال ۲۰۱۹ روندی نوسانی داشته، در ماه ژوئن سال ۲۰۱۹ با کاهش بالغ بر ۷۰ درصدی دچار افت شدید شده و پس از آن روند نوسانی خود را تا پایان سال ۲۰۱۹ ادامه داده است. در ابتدای سال ۲۰۲۰ با وجود افزایش صادرات ماهانه ایران به ترکیه طی دو ماه نخست ۲۰۲۰، در ماه مارس (۱۰ اسفند ۱۳۹۸ الی ۱۰ فروردین ۱۳۹۹)، رقم صادرات ایران به ترکیه نسبت به ماه قبل، کاهش حدود ۵۵ درصدی را تجربه کرده که یکی از علل اصلی آن، شیوع ویروس کووید-۱۹، است. روند ماهانه واردات کالایی ایران از ترکیه از ابتدای سال ۲۰۲۰ نیز نزولی بوده و در ماه مارس به ۳۶,۳ میلیون دلار رسیده است (نمودار ۳). با توجه به افت قابل توجه و توام واردات و صادرات ایران و ترکیه در ماه مارس ۲۰۲۰، در این ماه کل تجارت کالایی ایران و ترکیه برابر با ۸۷ میلیون دلار بوده که کم‌ترین رقم طی سال‌های اخیر و تقریباً ۰.۱ رقم مشابه در مارس ۲۰۱۹ است.

نمودار ۳- روند ماهانه تجارت کالایی ایران و ترکیه از ابتدای سال ۲۰۱۹ تا مارس ۲۰۲۰ - میلیون دلار

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

تراز تجاری ایران و ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰

با توجه به کاهش صادرات کالایی ایران به ترکیه و کاهش واردات از این کشور، تراز تجاری ایران و ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰ نسبت به فصل نخست سال ۲۰۱۹ به علت کاهش بیشتر در صادرات ایران، به شدت کاهش یافته و به منفی ۱۰۶ میلیون دلار رسیده است. به منظور بررسی این کاهش در صادرات، مطابق جدول ۱، صادرات و واردات کالایی به دو گروه کالاهای نفتی فصل ۲۷ و کالاهای غیرنفتی تقسیم بندی شده است. همانطور که در جدول ۱ مشاهده

معاونت بررسی های اقتصادی

می‌شود، در فصل نخست سال ۲۰۱۹ تراز تجاری ایران و ترکیه دارای مازاد ۹۹۴,۵ میلیون دلاری بوده که علت اصلی آن صادرات حدود ۱,۲ میلیارد دلاری کالاهای نفتی فصل ۲۷ از ایران به ترکیه بوده است، اما در فصل نخست سال ۲۰۲۰، با کاهش ۹۹ درصدی صادرات محصولات این فصل، تراز تجاری ایران با ترکیه دچار کاهش شدید و منفی شده است.

تراز تجاری کالاهای غیرنفتی نیز که در فصل نخست سال ۲۰۱۹ دارای کسری منفی ۲۵۰ میلیون دلاری بوده، با بهبود حدود ۱۳۳ میلیون دلاری در فصل نخست ۲۰۲۰، به منفی ۱۱۷ میلیون دلار رسیده است. با وجود کاهش صادرات و واردات کالاهای غیرنفتی در فصل نخست سال ۲۰۲۰ نسبت به فصل مشابه سال قبل، علت کاهش تراز منفی تجارت غیرنفتی ایران با ترکیه، ناشی از کاهش بیشتر در واردات کالاهای غیرنفتی ایران از ترکیه در مدت زمان مذکور، بوده است.

جدول ۱- وضعیت تجارت ایران با ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰

درصد تغییر	فصل نخست ۲۰۲۰			فصل نخست ۲۰۱۹					
	میلیون دلار			میلیون دلار					
تراز تجاری	صادرات	واردات	تراز تجاری	صادرات	واردات	تراز تجاری	صادرات	واردات	
-۱۱۰.۷	-۳۵.۱	-۸۲.۹	-۱۰۶.۱	۳۷۵.۸	۲۶۹.۶	۹۹۴.۵	۵۷۹.۴	۱۵۷۳.۹	مجموع کالاها
-۹۹	۸.۴	-۹۹.۱	۱۰.۹	۰.۵	۱۱.۳	۱۲۴۴.۴	۰.۴	۱۲۴۴.۸	کالاهای فصل ۲۷ (نفتی)
۵۳.۲	-۳۵.۲	-۲۱.۵	-۱۱۷	۳۷۵.۳	۲۵۸.۳	-۲۴۹.۹	۵۷۹	۳۲۹.۱	سایر کالاها (غیرنفتی)

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

صادرات ایران به ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰

همانطور که پیش‌تر اشاره شد، ایران در سه ماهه نخست سال ۲۰۲۰، حدود ۲۷۰ میلیون دلار کالا به کشور ترکیه صادر کرده که این رقم در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، حدود ۸۳ درصد کاهش یافته است. مطابق آمارهای رسمی کشور ترکیه، مهمترین عامل در کاهش ۸۳ درصدی صادرات ایران به ترکیه، کاهش صادرات محصولات نفتی فصل ۲۷ (با مشارکت منفی ۷۸ واحد درصدی) بوده که صادرات این اقلام در فصل نخست سال ۲۰۲۰ نسبت به فصل نخست ۲۰۱۹، حدود ۹۹ درصد کاهش یافته است. پس از آن، صادرات کالاهای فصل ۷۲- آهن و فولاد، با مشارکت منفی ۲,۴ واحد درصدی دومین عامل موثر در کاهش صادرات ایران به ترکیه بوده است. صادرات کالاهای غیرنفتی ایران به ترکیه نیز در فصل نخست سال ۲۰۲۰ با کاهش ۲۱,۵ درصدی نسبت به فصل نخست سال ۲۰۱۹، مواجه شده است. ده کالای عمده صادراتی ایران به ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰ بالغ بر ۹۷ درصد از ارزش صادراتی ایران به این کشور را به خود اختصاص داده‌اند. همان‌طور که در جدول ۲ عمده‌گروه‌های صادراتی ایران به ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰، نشان داده شده، تنوع کالاهای صادراتی ایران به ترکیه در حوزه کالاهای غیرنفتی، کم و عمدتاً محدود به کالاهای تولیدشده با ارزش افزوده پایین در صنایع بالادستی برخوردار از مزایای نهاده‌های ارزان است.

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۲- ده قلم کالای عمده صادراتی ایران به ترکیه به ترتیب ارزش در فصل نخست ۲۰۲۰-۲۰۱۹ میلیون دلار

گروه کالایی	شرح	فصل نخست ۲۰۲۰	فصل نخست ۲۰۱۹	سهم از رشد (واحد درصد)
۳۱	کود	۶۷.۵	۶۷.۷	۰.۱
۳۹	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد	۶۷.۲	۶۳.۹	۰.۲
۷۹	روی و مصنوعات از روی	۳۲.۹	۳۴.۸	-۰.۱
۷۴	مس و مصنوعات از مس	۳۲.۳	۳۶.۶	-۰.۳
۷۶	آلومینیوم و مصنوعات از آلومینیوم	۱۲.۰	۲۶.۱	-۰.۹
۲۷	سوخت های معدنی، روغن های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آن، مواد قیری، موم های معدنی	۱۱.۳	۱۲۴۴.۸	-۷۸.۴
۷۲	آهن و فولاد	۸.۷	۴۶.۷	-۲.۴
۸	میوه ها و آجیل های خوراکی، پوست خربزه یا مرکبات	۷.۶	۷.۴	۰.۱
۳۸	محصولات شیمیایی متفرقه	۵.۲	۱.۴	۰.۲
۲۸	محصولات شیمیایی معدنی، ترکیبات آلی یا معدنی	۴.۳	۵.۲	-۰.۱
جمع گروه های فوق				
		۲۴۹.۰	۱۵۳۴.۵	-۸۱.۷
سهم از کل صادرات ایران به ترکیه				
		۹۲.۳	۹۷.۵	

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

واردات ایران از ترکیه در فصل نخست سال ۲۰۲۰

واردات کالایی ایران از ترکیه نیز در سه ماهه نخست سال ۲۰۲۰ به حدود ۳۷۶ میلیون دلار رسیده که نسبت به مدت مشابه سال ۲۰۱۹ حدود ۳۵ درصد کاهش داشته است. طبق محاسبات انجام شده بر اقلام وارداتی ایران از ترکیه، عامل مسلط در کاهش ۳۵ درصدی واردات ایران از ترکیه، کاهش واردات محصولات گروه ۳۷ "توتون و تنباکو و مواد مورد استفاده به جای آن" با مشارکت منفی ۳,۷ واحد درصدی، محصولات گروه ۳۹ "مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد" با مشارکت منفی ۲,۶ واحد درصدی و محصولات گروه ۴۸ "کاغذ، مقوا و اشیای ساخته شده از خمیر کاغذ و مقوا" با مشارکت منفی ۲,۵ واحد درصدی بوده است. واردات کالای غیرنفتی از ترکیه نیز که در فصل نخست ۲۰۱۹ معادل ۵۷۹ میلیون دلار بوده در فصل نخست سال ۲۰۲۰ با کاهش حدود ۳۵ درصدی به حدود ۳۷۵ میلیون دلار رسیده است. (جدول ۱)

ده قلم عمده وارداتی ایران از ترکیه سهمی بالغ بر ۴۲ درصد از ارزش واردات ایران از این کشور را به خود اختصاص داده اند که این سهم نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش یافته است. جدول ۳ کالاهای عمده وارداتی ایران از ترکیه را در فصل نخست سال ۲۰۲۰ نشان می دهد.

جدول ۳- ده قلم کالای عمده وارداتی ایران از ترکیه به ترتیب ارزش در فصل نخست ۲۰۲۰-۲۰۲۰ میلیون دلار

گروه کالایی	شرح	فصل نخست ۲۰۲۰	فصل نخست ۲۰۱۹	سهم از رشد (واحد درصد)
۸۴	دیگ‌های بخار آب گرم، ماشین آلات و وسایل مکانیکی، اجزا و قطعات آن	۷۳.۲	۴۷.۷	۴.۴
۵۵	الیاف سنتتیک غیر یکسره	۴۲.۷	۳۶.۸	۱.۰
۳۹	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد	۲۷.۳	۴۲.۳	-۲.۶
۲۴	توتون و تنباکو و مواد مورد استفاده به جای توتون و تنباکو	۱۹.۹	۴۱.۲	-۳.۷
۸۵	ماشین آلات و تجهیزات برقی، اجزا و قطعات آن	۱۷.۶	۱۴.۶	۰.۵
۴۸	کاغذ و مقوا، اشیای ساخته شده از خمیر کاغذ و مقوا	۱۴.۴	۲۹.۱	-۲.۵
۴۷	چوب، به صورت طبیعی و یا ضایعات آن	۱۰.۶	۳.۰	۱.۳
۸۷	وسایل نقلیه غیر از نواقل روی خط آهن یا تراموای، و اجزا و قطعات آن	۱۰.۶	۸.۲	۰.۴
۱۸	کاکائو و فرآورده های آن	۹.۴	۱۰.۶	-۰.۲
۳۳	روغن های اسانسی و شبه رزین ها، محصولات عطرسازی یا پاکیزگی آماده و فرآورده های آرایشی	۹.۳	۱۳.۱	-۰.۶
جمع گروه‌های فوق		۲۳۵.۰	۲۴۶.۵	-۲.۰
سهم از کل واردات ایران از ترکیه		۶۲.۵	۴۲.۵	

منبع: آمارهای رسمی ترکیه

جمع بندی

- ✓ کاهش میزان و ارزش صادرات اقلام نفتی ایران به ترکیه، عامل مهم افت حجم صادرات کالایی و منفی شدن تراز تجاری ایران با ترکیه طی فصل نخست ۲۰۲۰، بوده است.
- ✓ تاثیر همه گیری ویروس کووید-۱۹ بر افت تبادلات تجاری دو کشور ایران و ترکیه در ماه مارس ۲۰۲۰، مشاهده می شود.
- ✓ تنوع اقلام صادراتی ترکیه به ایران از تنوع اقلام صادراتی ایران به ترکیه، بیش تر است. صادرات ترکیه برخلاف ایران، از کالاهای با ارزش افزوده بالاتر و حتی کالاهای سرمایه‌ای تشکیل شده است (مقایسه جداول ۲ و ۳).
- ✓ میانگین ارزش ماهانه صادرات غیرنفتی ایران به ترکیه طی دو ماه نخست ۲۰۲۰ (قبل از شیوع ویروس کرونا)، بسیار کم و فقط حدود ۱۰۰ میلیون دلار بوده که می تواند علامتی بر توان پایین صادراتی این بخش و همچنین کم توجهی به لزوم رفع موانع، تقویت و پشتیبانی از صادرات غیرنفتی در کشور باشد.

